

Cultivation Practices - Pearl millet

Climate : Bajra cultivation thrives in warm climates with plenty of sunlight. For optimal growth, it requires a temperature range of 25-35°C. Dry weather is required for physiological maturity. The crop, requires well-drained sandy or loamy soil with good fertility level, allows proper root development and water infiltration. Avoid acidic soils as they can hinder the plant's growth and development.

Land Preparation : Bajra cultivation preferred well-drained sandy or loamy soil with good organic matter and sufficient soil moisture. The ideal soil pH for bajra cultivation is between 6 and 7.0, ensuring proper nutrient availability and absorption. Deep ploughing about 20-30 cm deep with 2-3 harrowing. Fine tilth is required.

Seed and Sowing
Sowing Time: During Kharif, 15th June to 15th July and in Summer season, 1st January to 15th February is the ideal sowing window, though it can vary based on the region and climate.

Seed Rate: 4-5 kg/ha

Seed Treatment: Azotobacter @ 25gm/kg seed & Phosphate Solubilizing Bacteria @ 25 gm/kg seed. Metalaxyl 4% + Mancozeb 64% @ 6gm/kg seeds to avoid seed borne diseases.

Spacing: Maintain a row-to-row spacing of 45 cm and plant-to-plant spacing of 15 cm.

Depth: Sow seeds at a depth of 2-3 cm, through seed drill/manually or other appropriate method.

Water Management : During Kharif, 2-3 irrigation is required under equal distribution of rainfall while in Summer season, 5-6 irrigation is required at critical growth stages. Highly depend on the soil texture and the soil moisture deficit.

Nutrient Management : Apply a balanced fertilizer (N:P:K = 50:25:25 kg/ha for rainfed condition and N:P:K = 80:40:40 kg/ha for irrigated environment) based on soil testing and crop requirements. Frequent split doses are advised. FYM @ 8-10 tons/ha is recommended.

Weed Management : Keep the crop weed free upto 60 days after sowing. Throughout the crop cycle, if possible. Two hand weeding/hoeing at 20 and 40 DAS are very much required for the crop growth.

Pest and Disease Management : Implement appropriate control measures, such as using recommended insecticides (to control pests) and fungicides (if fungal diseases appeared).

Harvesting and Threshing : Harvesting is done at the Physiological maturity of the crop to avoid the grain quality deterioration. Seed become hardened and having 15-20 % moisture to prevent shattering

Disclaimer: This is general recommendation of package of practices for the Pearl millet, but specific recommendations may be followed according to local agriculture institutes/departments.

 EAGLE SEEDS AND BIOTECH PVT. LTD.
801, Apollo Premier, Vijay Nagar Square, Indore 452010 (M.P.) INDIA
www.eagleseeds.com
Customer Care Cell : Officer (Sales Coordinator)
Toll Free No. : 70240 25555, Email : customer.care@eagleseeds.com
Address as above

बाजरा की खेती की विधि

जलवायु : बाजरा गर्म जलवायु और भरपूर धूप में अच्छा बढ़ता है। इसके लिए 25-35°C तापमान उपयुक्त है। पकने के समय सूखा मौसम आवश्यक है। फसल के लिए अच्छी निकास वाली बलुई या दोमट मिट्टी ज़रूरी है। अम्लीय मिट्टी से बचें क्योंकि यह वृद्धि को प्रभावित करती है।

भूमि तैयारी : बाजरा के लिए अच्छी निकास वाली बलुई/दोमट मिट्टी जिसमें पर्याप्त कार्बनिक पदार्थ और नमी हो उपयुक्त है। मिट्टी का pH 6 से 7.0 आदर्श है। 20-30 से.मी. गहरी जुताई और 2-3 हेरोइंग करें, अच्छी भुरभुरी मिट्टी तैयार करें।

बीज एवं बुवाई :
बुवाई का समय: खरीफ: 15 जून-15 जुलाई
ग्रीष्म ऋतु : 1 जनवरी-15 फरवरी

बीज दर: 4-5 किग्रा/हेक्टेयर

बीज उपचार : एजोटोबैक्टर @ 25 ग्राम/किग्रा बीज ,फॉस्फेट घुलनशील जीवाणु @ 25 ग्राम/किग्रा बीज ,मेटालाक्सिल 4% + मैकोजेब 64% @ 6 ग्राम/किग्रा बीज (बीज जनित रोग रोकथाम)

दूरी: कतार से कतार 45 से.मी., पौधे से पौधा 15 से.मी.

गहराई: 2-3 से.मी., सीड ड्रिल/हाथ से।

जल प्रबंधन : खरीफ में समान वर्षा होने पर 2-3 सिंचाई और ग्रीष्म में 5-6 सिंचाई की आवश्यकता होती है। मिट्टी एवं नमी के अनुसार सिंचाई करें।

पोषण प्रबंधन : वर्षा आधारित स्थिति में N:P:K = 50:25:25 किग्रा/हेक्टेयर सिंचित स्थिति में N:P:K = 80:40:40 किग्रा/हेक्टेयर बार-बार विभाजित मात्रा में दें FYM @ 8-10 टन/हेक्टेयर

खरपतवार प्रबंधन : बुवाई के 60 दिन तक तथा संभव हो तो पूरे चक्र में फसल को खरपतवार मुक्त रखें। बुवाई के 20 और 40 दिन पर 2 निराई-गुड़ाई ज़रूरी।

कीट एवं रोग प्रबंधन : अनुशंसित कीटनाशी और फफूंदनाशी का प्रयोग करें।

कटाई एवं मड़ाई : फसल की कटाई फिज़ियोलॉजिकल मैच्योरिटी पर करें, ताकि दाने की गुणवत्ता बनी रहे। दानों में 15-20% नमी हो, ताकि झड़ने की संभावना कम रहे।

अस्वीकरण : यह बाजरा की खेती के सामान्य क्रियाओं का सुझाव है। क्षेत्र विशेष के अनुसार स्थानीय कृषि संस्थानों/विभागों की सलाह अवश्य लें।

 ईगल सीड्स एण्ड बायोटेक प्रा. लि.
801, Apollo Premier, Vijay Nagar Square, Indore 452010 (M.P.) INDIA
www.eagleseeds.com
Customer Care Cell : Officer (Sales Coordinator)
Toll Free No. : 70240 25555, Email : customer.care@eagleseeds.com
Address as above

बाजरी लागवड तंत्रज्ञान

हवामान : बाजरी लागवड उष्ण हवामानात भरभराटीला येते जिथे भरपूर सूर्यप्रकाश मिळतो. चांगल्या वाढीसाठी, त्याला 25-35° सेल्सिअस तापमानाची आवश्यकता असते. परिपक्वतेसाठी कोरडे हवामान आवश्यक असते. या पिकाला चांगला निचरा होणारी वाळू किंवा चिकणमाती आवश्यक असते ज्यामध्ये चांगली सुपीकता असते, त्यामुळे मुळांचा योग्य विकास आणि पाणी शिरते. आम्लयुक्त माती टाळा कारण ती वनस्पतीच्या वाढीस आणि विकासात अडथळा आणू शकते.

जमीन तयार करणे : बाजरी लागवडीसाठी चांगले निचरा होणारी वाळू किंवा चिकणमाती माती पसंत केली जाते ज्यामध्ये चांगले सेंद्रिय पदार्थ आणि पुरेसा मातीचा ओलावा असतो. बाजरी लागवडीसाठी आदर्श मातीचा पीएच 6 ते 7.0 दरम्यान असतो, ज्यामुळे योग्य पोषक तत्वांची उपलब्धता आणि शोषण सुनिश्चित होते. 2-3 कुळवणीसह सुमारे 20-30 सेमी खोल नांगरणी आणि बारीक मशागत आवश्यक आहे.

बियाणे आणि पेरणी
पेरणीचा काळ: खरीप हंगामात, 15 जून ते 15 जुलै आणि उन्हाळी हंगामात, 1 जानेवारी ते 15 फेब्रुवारी हा पेरणीचा आदर्श काळ आहे, जरी तो प्रदेश आणि हवामानानुसार बदलू शकतो.

बियाण्याचा दर: 4-5 किलो/हेक्टर

बीज प्रक्रिया: अॅझोटोबॅक्टर @ 25 ग्रॅम/किलो बियाणे आणि फॉस्फेट विरघळवणारे बॅक्टेरिया @ 25 ग्रॅम/किलो बियाणे. बियाणेजन्य रोग टाळण्यासाठी मेटालॅक्सिल 4% + मॅन्कोझेब 64% @ 6 ग्रॅम/किलो बियाणे.

अंतर: ओळीपासून ओळीपर्यंत 45 सेमी आणि रोपापासून रोपापर्यंत 15 सेमी अंतर ठेवा.

खोली: बियाण्याची सीड ड्रिल/मॅन्युअली किंवा इतर योग्य पद्धतीने 2-3 सेमी खोलीवर पेरणी करा.

सिंचन व्यवस्थापन : खरीप हंगामात, पावसाच्या समान वितरणामागील 2-3 सिंचन आवश्यक असतात तर उन्हाळी हंगामात, वाढीच्या महत्त्वाच्या टप्प्यावर 5-6 सिंचन आवश्यक असतात. मातीची पोत आणि जमिनीतील ओलाव्याच्या कमतरतेवर बरेच अवलंबून असते.

पोषक तत्वांचे व्यवस्थापन : माती परीक्षण आणि पिकांच्या गरजांनुसार संतुलित खत (पर्जन्यमानाच्या परिस्थितीसाठी नत्र: स्फुरद: पलाश = 50:25:25 किलो /हेक्टर आणि सिंचनाच्या परिस्थितीत नत्र: स्फुरद: पलाश= 80:40:40 किलो /हेक्टर) द्यावे. वारंवार विभाजित डोस देण्याचा सल्ला दिला जातो. शेणखत @ 8-10 टन/हेक्टर शिफारसित आहे.

तण व्यवस्थापन : पेरणीनंतर 60 दिवसांपर्यंत पिकाला तणमुक्त ठेवा. शक्य असल्यास संपूर्ण पिकाच्या कालावधीत. पिकाच्या वाढीसाठी 20 आणि 40 दिवसांच्या अंतराने दोन खुरपणी/ कोळपणी करणे अत्यंत आवश्यक आहे.

कीटक आणि रोग व्यवस्थापन : योग्य नियंत्रण उपाय लागू करा, जसे की शिफारस केलेल्या कीटकनाशकांचा वापर (कीटक नियंत्रित करण्यासाठी) आणि बुरशीनाशकांचा वापर (जर बुरशीजन्य रोग दिसले तर).

काढणी आणि मळणी: धान्याची गुणवत्ता खराब होऊ नये म्हणून पिकाच्या परिपक्वतेवर काढणी केली जाते. बियाणे फुटू नये म्हणून त्यात 15-20% ओलावा असतांना काढणी करावी.

अस्वीकरण: बाजरी लागवड पद्धतीची ही सामान्य शिफारस आहे, परंतु स्थानिक कृषि संस्था/विभागांनुसार विशिष्ट शिफारसीचे पालन केले जाऊ शकते.

 ईगल सीड्स अॅण्ड बायोटेक प्रा. लि.
801, Apollo Premier, Vijay Nagar Square, Indore 452010 (M.P.) INDIA
www.eagleseeds.com
Customer Care Cell : Officer (Sales Coordinator)
Toll Free No. : 70240 25555, Email : customer.care@eagleseeds.com
Address as above

બાજરી પાકની ખેતી પદ્ધતિ

હવામાન : બાજરી પાકનું વાવેતર ઉષ્ણ તથા પૂરતા પ્રકાશ વાળા હવામાન માં સારી રીતે થાય છે. પાકની ઉત્તમ વૃદ્ધિ માટે 25-35°C તાપમાન અનુકૂળ રહે છે. પાકની શારીરિક પરિપક્વતા માટે સૂકું હવામાન જરૂરી છે. સારી ઉપજ માટે સારી રીતે નિતાર વાળી રેતાળ અથવા ફળદ્રૂપ જમીન પ્રકારની જમીન, યોગ્ય સજીવ પદાર્થ અને યોગ્ય વિકાસ અને પાણી જમીનમાં સહેલાઈ થી ઉતરવું જરૂરી છે. વધારે ખારાશ વાળી જમીન ને ટાળવી, કેમ કે તે પાકની વૃદ્ધિ પર અસર કરે છે.

જમીન તૈયારી : બાજરી નું વાવેતર સારી નિતાર વાળી રેતાળ અથવા ફળદ્રૂપ જમીનમાં કરવું અનુકૂળ રહે છે. જમીનમાં સજીવ પદાર્થનું પ્રમાણ મધ્યમ થી વધુ અને ભેજ પૂરતું હોવું જોઈએ. બાજરી ની ખેતી માટે આદર્શ PH 6 થી 7 વચ્ચે હોવું જરૂરી છે જેથી પોષક તત્વો અવશોષિત થઈ શકે. જમીનનું ઊંડું ખેડાણ (20-30 સે.મી.) ત્યારબાદ 2-3 ઊંડી ખેડી ને સૂક્ષ્મ ઝીણી તૈયાર કરવી.

વાવણી નો સમય : ખરીફ :- 15 જૂન થી 15 જુલાઈ.
ઉનાળો :- 1 જાન્યુઆરી થી 15 ફેબ્રુઆરી
(વિસ્તાર અને હવામાન પ્રમાણે ફેરફાર થઈ શકે)

બીજ દર : 4-5 કિગ્રા/હે.

બિયારણ માવજત : અજોટોબેક્ટર @ 25 ગ્રામ/કિગ્રા, ફોસ્ફેટ સોલ્યુબિલાઈઝિંગ બેક્ટેરિયા @ 25 ગ્રામ/કિગ્રા, મેટાલેક્સિલ 4% + મૅન્કોઝેબ 64% @ 6 ગ્રામ/કિગ્રા (બીજ જન્ય રોગો અટકાવવા)

અંતર : લાઇન થી લાઇન: 45 સે.મી. છોડ થી છોડ: 15 સે.મી.

ઊંડાણ : 2-3 સે.મી. ઊંડાઈ એ વાવણી કરવી (સીડ ડ્રિલ/ હાથ થી અથવા અન્ય પદ્ધતિથી)

પાણી વ્યવસ્થાપન : ખરીફ સિઝન માં સમાન વરસાદની સ્થિતિમાં 2-3 સિંચાઈ પૂરતી, ઉનાળુ સિઝન માં 5-6 સિંચાઈ જરૂરી, પાણીની જરૂરિયાત જમીનની રચનાને અને ભેજ ની કમી ને આધારે નક્કી કરવી.

પોષક તત્વ વ્યવસ્થાપન : વરસાદ આધારિત પરિસ્થિતિ N:P:K = 50:25:25 કિગ્રા/હે. સિંચાઈ હેઠળ: * N:P:K = 80:40:40 કિગ્રા/હે. જમીન પરીક્ષણ ના આધારે અને પાકની જરૂરિયાત મુજબ ખાતર આપવું. ખાતર ને ભાગે ભાગે આપવું હિતાવહ છે. એફવાયએમ (કહોડાવેલું છાણિયું ખાતર) 8-10 ટન/હે. આપવું.

નિદામણ નિયંત્રણ : વાવણી બાદ 60 દિવસ સુધી પાકને નિદામણ મુક્ત રાખવો. શક્ય હોય તો આખી સિઝન માં નિયંત્રણ જરૂરી. 20 અને 40 દિવસ પછી બે વખત નીંદણ કરવી, જેથી પાકની વૃદ્ધિ સારી થાય.

જીવાત અને રોગ નિયંત્રણ : જરૂર મુજબ ભલામણ કરેલ કીટ નાશક દવા ઓનો ઉપયોગ કરવો. ફૂગજન્ય રોગો દેખાય તો યોગ્ય ફૂગ નાશક દવા ઓનો ઉપયોગ કરવો.

કાપણી અને લણણી : પાક પાકવા ની અવસ્થા (શારીરિક પરિપક્વતા) પર પહોંચે ત્યારે કાપણી કરવી, જેથી દાણા ની ગુણવત્તા બગડે નહીં., દાણા કઠણ થઈ જાય અને તેમાં 15-20% ભેજ હોય ત્યારે કાપણી કરવી જોઈએ, જેથી દાણા ખરી કે પડી જવાની શક્યતા ન રહે

અસ્વીકરણ: આ બાજરીના પાક માટેના ખેતી પદ્ધતિઓની સામાન્ય ભલામણ છે, પરંતુ સ્થાનિક કૃષિ સંસ્થાઓ/વિભાગો અનુસાર ચોક્કસ ભલામણોનું પાલન કરી શકાય છે.

 ઈગલ સીડ્સ એન્ડ બાયોટેક પ્રા. લિ.
801, Apollo Premier, Vijay Nagar Square, Indore 452010 (M.P.) INDIA
www.eagleseeds.com
Customer Care Cell : Officer (Sales Coordinator)
Toll Free No. : 70240 25555, Email : customer.care@eagleseeds.com
Address as above

